

धोरण : 9 संस्कृत

५. सुभाषितवैभवः

स्वाध्याय

અનુવાદ

માધુર્યમક્ષરવ્યક્તિઃ પદચ્છેદસ્તુ સુસ્વરઃ ।
ધૈર્ય લયસમર્થ ચ ષડેતે પાઠકા ગુણાઃ ॥૧॥

મધુરતા, અક્ષરની અભિવ્યક્તિ, પદોનું
વિભાજન, સારો સ્વર, ધીરજ અને લય – આ છ
વાચકના ગુણો છે.

चलं वित्तं चलं चित्तं चले जीवितयौवने ।
चलाचलमिदं सर्व कीर्तिरव हि जीवति ॥2॥

ધન ચંચળ છે, મન ચંચળ છે, જીવન અને
જીવાની ચંચળ છે; આ બધું આવજા કરનારું છે. જેની
પાસે કીર્તિ છે તે (જ) જીવે છે !

મક્ષિકાઃ વ્રણમિચ્છન્તિ ધનમિચ્છન્તિ પાર્થિવાઃ ।

નીચાઃ કલહમિચ્છન્તિ શાન્તિમિચ્છન્તિ સાધવઃ ॥૩॥

માખીઓ જખમ ઇચ્છે છે; રાજાઓ પૈસો ઇચ્છે છે,
હલકા પ્રકારના લોકો ઝઘડો ઇચ્છે છે; સજ્જનો શાંતિ
ઇચ્છે છે.

गावो गन्धेन पश्यन्ति वेदैः पश्यन्ति ब्राह्मणाः ।
चारैः पश्यन्ति राजानश्चक्षुर्भ्रूयामितरे जनाः ॥4॥

गाયો ગંધ વડે જુએ (ઓળખે) છે; બ્રાહ્મણો વેદો
વડે (વેદજ્ઞાનથી) જુએ છે; રાજાઓ (પોતાના) જાસૂસો
વડે જુએ છે; સામાન્ય માણસો બે આંખો વડે જુએ છે.

દરિદ્રાય ધનં દેયં જ્ઞાનં દેયં જડાય ચ ।

પિપાસિતાય પાનીયં ક્ષુધિતાય ચ ભોજનમ્ ॥5॥

ગરીબને ધન આપવું; અજ્ઞાનીને જ્ઞાન આપવું ;
તરસ્યાને પાણી આપવું અને ભૂખ્યાને ભોજન આપવું.

લોભાત્ક્રોધઃ પ્રભવતિ લોભાત્કામઃ પ્રજાયતે ।

લોભાન્મોહશ્ચ નાશશ્ચ લોભઃ પાપસ્ય કારણમ્ ॥6॥

લોભથી ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય છે; લોભથી કામના જન્મે છે; લોભથી મોહ અને નાશ થાય છે. લોભ પાપનું કારણ છે.

तक्षकस्य विषं दन्ते मक्षिकायाश्च मस्तके ।
वृश्चिकस्य विषं पुच्छे सर्वाङ्गे दुर्जनस्य तत् ॥7॥

तक्षકનું ઝેર (તેના) દાંતમાં હોય છે; અને માખીનું
ઝેર (તેના) માથામાં હોય છે; વીંછીનું ઝેર તેની પૂંછડીમાં હોય
છે. (પરંતુ) દુર્જનનું ઝેર તેનાં બધાં અંગમાં હોય છે.

उत्सवे व्यसने चैव दुर्भिक्षे शत्रुविप्लवे ।

राजद्वारे श्मशाने च यस्तिष्ठति स बान्धवः ॥४॥

જે (માણસ) ઉત્સવ વખતે, સંકટમાં, દુકાળમાં,
શત્રુઓ સાથેના યુદ્ધમાં, રાજદરબારમાં અને શ્મશાનમાં
(આપણી સાથે) ઊભો હોય છે તે આપણો ભાઈ છે.

ટિપ્પણી

માધુર્યમ્	-	મધુરતા, મીઠાશ
અક્ષરવ્યક્તિ:	-	અક્ષરની અભિવ્યક્તિ
પદચ્છેદ:	-	પદોનો છેદ, પદનો વિભાગ
ધૈર્યમ્	-	ધીરજ
લયસમર્થમ્	-	લયને અનુરૂપ
ગાવ:	-	ગાયો
દેયમ્	-	આપવું, આપવું જોઈએ.

स्वाध्याय

प्रश्न 1. विकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चिनुत ।

(1) चलाचले संसारे किं निश्चलम् ?

(क) यौवनम्

(ख) कीर्तिः

(ग) वित्तम्

(घ) चित्तम्

(2) के शान्तिम् इच्छन्ति ?

(क) धनिकाः (ख) पार्थिवाः

(ग) साधवः (घ) नीचाः

(3) राजानः कैः पश्यन्ति ?

(क) वेदैः (ख) शास्त्रैः

(ग) चारैः (घ) नेत्रैः

(4) पापस्य कारणं किम् ?

(क) अज्ञानम् (ख) क्रोधः

(ग) लोभः (घ) कामः

(5) तक्षकस्य विषं कुत्र भवति ?

(क) पुच्छे (ख) सर्वाङ्गे

(ग) मस्तके (घ) दन्ते

प्रश्न 2. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत।

(1) जडाय किं देयम् ?

➤ जडाय ज्ञानं देयम् ।

(2) लोभात् किं प्रभवति?

➤ लोभात् क्रोधः प्रभवति ।

(3) वृश्चिकस्य विषं कुत्र भवति?

➤ वृश्चिकस्य विषं तस्य पुच्छे भवति ।

प्रश्न 3. उदाहरणानुसारं शब्दरूपाणां परिचयं कारयत -

उदा., ज्ञानाय - ज्ञान, अ-कारान्त, नपुंसकलिङ्गम्, चतुर्थी, एकवचनम्

(1) गुणाः - गुण, अ-कारान्त, पुंलिङ्गम्, प्रथमा-सम्बोधन,

- बहुवचनम्

(2) मक्षिका - मक्षिका, आ-कारान्त, स्त्रीलिङ्गम्, प्रथमा,

- एकवचनम्

(3) दरिद्राय

- दरिद्र, अ-कारान्त, पुंलिङ्गम, चतुर्थी, एकवचनम्

(4) लोकात्

- लोक, अ-कारान्त, पुंलिङ्गम, पञ्चमी, एकवचनम्

(5) उत्सवे

- उत्सव, अ-कारान्त, पुंलिङ्गम, सप्तमी, एकवचनम्

પ્રશ્ન 4. અધોલિખિતાનાં પ્રશ્નાનામ્ ઉત્તરાણિ ગુર્જરભાષાયાં લિખત -

(1) પાઠકના કેટલા ગુણ છે ?

ઉત્તર : પાઠકના છ ગુણો છે : મધુરતા, અક્ષરોની અભિવ્યક્તિ,
પદોનો છેદ, સારો સ્વર, ધીરજ અને લય.

(2) દરિદ્રને શું આપવું જોઈએ?

ઉત્તર : દરિદ્રને ધનનું દાન આપવું જોઈએ.

(3) કવિ બાંધવ કોને માને છે?

ઉત્તર : જે ઉત્સવપ્રસંગે, સંકટના સમયમાં, દુકાળ વખતે,
શત્રુઓ સાથેના યુદ્ધમાં, રાજદ્વારે અને મશાનમાં આપણી
સાથે હોય, તેને કવિ બાંધવ માને છે.

प्रश्न 5. सन्धिविच्छेदं कुरुत

- (1) चलाचलमिदम् = चलाचलम् (चल-अचलम्) + इदम्
- (2) व्रणमिच्छन्ति = व्रणम् + इच्छन्ति
- (3) पदच्छेदस्तु = पदच्छेदः (पद-छेदः) + तु

प्रश्न 6. श्लोकपूर्ति कुरुत -

(1) चलं वित्तं चलं चित्तं चले जीवितयौवने ।
चलाचलमिदं सर्व कीर्तिरव हि जीवति ॥

(2) दरिद्राय धनं देयं ज्ञानं देयं जडाय च ।
पिपासिताय पानीयं क्षुधिताय च भोजनम् ॥

Thanks

For watching